

Osecká naučná stezka — přírodou a dějinami Oseka

Jan Hodač

U každé známější přírodní oblasti nebo horského celku si dovedeme představit typický ráz, charakter krajiny nebo odpovídající zalesnění. Při letmé představě o Krušných horách se mnohým z nás vybaví jako hlavní vegetační pokryv smrková monokultura. Pravdou však je, že svahy Krušných hor z velké části pokrývají krásné a přírodně hodnotné porosty bukové.

Bukové lesy jsou v Krušných horách dominantním porostem v rozmezí nadmořské výšky 350–700 m. Souvislé pásy bučin vybíhají podél horských potoků a táhnou se v délce několika desítek kilometrů přibližně od Klášterce n. Ohří přes oblast Chomutova, Litvínova, Teplíc, Krupky až

po Ústí n. Labem. Nejcennější a ekologicky nejstabilnější partie se nacházejí na Mostecku a Teplicku, kde se setkáme s několika přírodními rezervacemi — Národní přírodní rezervace Jezerka, Přírodní rezervace Vlčí Důl, PR Domaslavické údolí a PR Buky na Bouřňáku.

Asi nejnázornější naučnou stezkou a zároveň příjemnou turistickou trasou na poznání krušnohorských bučin je Osecká naučná stezka, která je mimořádná právě tím, že spojuje poznávání přírodních a krajinářských hodnot území s kulturními a historickými zajímavostmi. Nachází se v ostře zaříznutém horském údolí mezi vrchy Špičák a Stropník poblíž města Osek

(okr. Teplice), v r. 2004 město počítá s její celkovou obnovou. Měla by se tedy stát vyhledávaným turistickým místem na úpatí Krušných hor.

Trasa naučné stezky má okružní charakter, je dlouhá 7 km, překonává výškový rozdíl 255 metrů a většinu cesty prochází právě věkovitými bukovými porosty. Je možné jí rozdělit na dva okruhy. První vede blízko obce Osek územím Oseckého lesa, horní část stezky (která je určena spíše pro zdatnější turisty) tvoří velice zachovalý pás podhorských bučin, jejichž stáří se místy odhaduje na 180 let.

Mezi největší zajímavosti stezky patří skalnatý útvar sedimentárního původu — Přírodní památka Salesiova výšina. V křemenci je možné pozorovat tisíce otisků jader a skořápek sladkovodních mlžů r. *Unio*. Neméně zajímavý je lesní porost v okolí Salesiovy výšiny. Tvoří ho převážně letité buky mnohdy neobvyklých tvarů rostoucí na

*Svahy kolem Osecké naučné stezky tvoří staré bukové porosty (vlevo) ♦ Krušnohorské bučiny jsou místy až pralesního charakteru, jako např. v Přírodní rezervaci Vlčí důl (dole) ♦ Mlok skvrnitý (*Salamandra salamandra*) je typický obyvatel bukových lesů kolem horských potoků, nahoře. Snímky J. Hodače*

kamenných blocích. Z horní části Osecké naučné stezky stojí za zmínku velké zimoviště netopýrů ve staré štole na stříbro. V rozsáhlém systému středověkých štol žije 15 druhů netopýrů (Bárta 1964–1974), např. netopýr Brandtův (*Myotis brandtii*), netopýr tmavý (*M. nigricans*), netopýr severní (*Eptesicus nilssonii*) a vrápenec malý (*Rhinolophus hipposideros*).

Geologicky zajímavá je i vrása — skalní útvar o výšce asi 8 m a šířce přibližně 25 m s viditelnou strukturou ležaté vrasy v krystalických břidlicích. V horních partiích naučné stezky dojdeme do Přírodní rezervace Vlčí důl se starými bukovými porosty pralesního charakteru. Lesnické zásahy jsou zde minimální, a je tak ponechán přirozený vývoj bukového lesa, který poskytuje útočiště mnoha živočichům. Hnízdí tu např. čáp černý (*Ciconia nigra*), setkáme se tu s jezevcem lesním (*Meles meles*), plchem velkým (*Glis glis*) a po dešti není výjimkou setkání s krásným exemplářem mloka skvrnitého (*Salaman-*

dra salamandra), který obývá kořenové dutiny starých buků. Larvy tohoto obojživelníka se vyvíjejí v zatopených štolách.

Turistickou atrakcí stezky je největší hradní zřícenina v Čechách, hrad Osek nazvaný podle tehdejších zvyklostí Riesenburg (Rýzmburk) — obří hrad. Byl zbudován kolem r. 1250 dvorním maršálkem Václava I. Borešem z Oseka, který byl příslušníkem rodu Hradišiců, jednoho z nejstarších panských rodů v Čechách.

Hrad je považován za jeden z nejrozsáhlejších v Čechách. Býval asi 250 m dlouhý a 60 až 95 m široký. Dnes je z něj rozsáhlá zřícenina zarostlá stromy a kvůli narušené statice a padajícím kamenům z hradních zdí je veřejnosti uzavřen. V současné době se intenzivně jedná o obnovu a zpřístupnění této jedinečné památky.

Okruh osecké naučné stezky je obecně jen málo doceněn. Jde o rozsáhlý komplex památek kulturního významu, ale především o území s nebyvalou přírodní a naučnou hodnotou.

Na trase jsou tři památné stromy a tři chráněná území. Přírodní památka Salesiova výšina, přírodní památka Vrása a Přírodní rezervace Vlčí důl. Osecké naučné stezce chybí bohužel dostatečná propagace. Nedávné plošné mapování NATURA 2000 vyznělo pro tuto oblast Krušných hor velmi pozitivně. Znovuobjeveno bylo několik druhů rostlin, které se považovaly za zmizelé. Potvrdila se též jedinečnost svahových bučin a náhorních rašeliníšť. Jde patrně o vůbec nejdelší pás bukových lesů na území ČR a krušnohorské bučiny se tak právem počítají mezi tzv. lesy evropského dědictví. Vyhlášením přírodního parku Krušnohorské bučiny, o němž se v současné době jedná, by měla vzniknout síť cenných pásů přirozených podhorských bukových lesů.

Pozn.red.: O autorovi blíže v článku k výstavě pořádané v knihkupectví Academia v Praze — Živa 2004, 3: XXXVI.

Zoo nebo vězení?

Ivan H. Tuf

Na stránkách Živy se před nějakou dobou objevovaly články (Živa 1999–2001) přibližující, kde ve světě je možno a záhodno navštívit zajímavou zoologickou zahradu. Popisované zoo měly jedno dosud společné. Poskytovaly jednak dostatečný komfort pro zvířata a také zajímavý a příjemný zážitek návštěvníkovi. Bohužel však ne všechna tato zařízení opravdu dostatečně pečují o své svěřence. Z některých může přičítat (znalý západního standardu) odcházet značně otráven. Počátkem r. 2001

jsem měl možnost navštívit dvě zoologické zahrady na indonéském ostrově Sumatra, které jsou obrazem spíše odvrácené strany chovu zvířat v zajetí.

Zoo v Medanu

První z nich — Pembangunan Kodya Medan — najdeme v hlavním městě Sumatry, Medanu. Je poměrně malá, podle materiálů zveřejněných v lednu 2000 chovala 87 druhů zvířat, nicméně o rok

později jsme viděli v expozici asi tak polovinu. Prohlédnout si můžeme několik druhů ptáků, např. běžné holuby zelenokřídle (*Chalcophaps indica*) obývající oblast od Indie po Tichomoří. Nejvíce slyšet byl křik luňáků brahmínských (*Haliastur indus*), které jsme předtím viděli lovit ryby asi na 100 km vzdáleném jezeře Toba. Náš zájem vzbudila skupinka vzácných marabu indomalajských (*Leptoptilos javanicus*) či podobně vzácný pelikán skvrnozobý (*Pelecanus philippensis*). Plazi byli zastoupeni krokodýlem mořským (*Crocodylus porosus*) a tomistomou úzkohlavou (*Tomistoma schlegelii*), krajtou tmavou (*Python molurus bivittatus*) a dvěma druhy želv. Kromě běžných opic, jako jsou gibbon lar (*Hylobates lar*), makak jávský (*Macaca fascicularis*) či makak vepří (*M. nemestrina*), bylo možno spatřit také vzácné orangutany (*Pongo pygmaeus*) či gibony unka (*H. agilis*), dále nepřehlédnutelného slona indického (*Elephas maximus*), medvědy malajské (*Helarctos malayanus*), tygra sumaterského (*Panthera tigris sumatrae*), tapíry čabrákové (*Tapirus indicus*), ale i ovce, dikobrazy či jeleny. Většina zvířat však byla bohužel bez popisu, nebo jen s uvedením indonéského názvu (který je většinou společný několika podobným druhům).

Nejvíce nás zarazil výběh orangutanů. Dvě odrostlejší mláďata jsme viděli ve velkém výběhu, kde byl pouze jeden uschlý strom a betonová socha klokana. Stín vrhala pouze boční zeď, a proto si u ní mladí orangutani hráli v příkopu. Tam však na ně návštěvníci moc neviděli, tak přišel ošetřovatel a naznačil hod kámen, čímž vyhnal obě mláďata na sluneční výheň. Strach mladých orangutanů byl nefalšovaný. Kromě přinejmenším podivného chování nás zarazila i absolutní nevhodnost ubytování pro tato největší stromová zvířata.

Budova akvária v zoo v Bukittinggi je sice napohled celkem pěkná, nicméně nepřítomnost oken je uvnitř cítelná. Jelikož akvária nebyla osvětlena, jediným zdrojem světla byly sluneční paprsky pronikající otevřenými dveřmi

